

Maria Jadczyk
były wieloletni nauczyciel doradca historii i WOS
TODMiN (Toruński Ośrodek Doradztwa Metodycznego i Doskonalenia Nauczycieli)

Opinia o programie nauczania edukacji obywatelskiej w szkole branżowej I stopnia autorstwa Stanisława Zająca, wyd. SOP Oświatowiec Toruń, 2025

Model absolwenta szkoły branżowej, dla którego najważniejsza jest nauka zawodu, stawia przed nauczycielami przedmiotów humanistycznych, a szczególnie nowego przedmiotu, jakim jest edukacja obywatelska, ogromne wyzwania. Refleksja nad korzystaniem z przysługujących praw, wykonywaniem obowiązków wobec społeczeństwa, a zatem bycie świadomym obywatelem, należy jednak do podstawowych kompetencji każdego mieszkańca Polski. Podstawa programowa edukacji obywatelskiej, podpisana 6 marca 2025 r. jest więc ważna nie tylko z perspektywy szkolnej, ale i życiowej każdego Polaka. MEN w założeniach tego przedmiotu odniosło się do rozumienia, zainteresowań i zaangażowania młodych ludzi. Profil ucznia, jaki pojawił się w świetle Podstawy programowej to człowiek, który rozumie sferę publiczną, szanuje wartości i zasady demokracji, formułuje i uzasadnia opinie, prezentuje własne zdanie, angażuje się w realizacji dobra wspólnego i działa w ramach projektów obywatelskich. Niestety, na realizację tak drobiazgowych zagadnień przewidziano zaledwie jedną godzinę w tygodniu, w klasie drugiej i trzeciej szkoły branżowej, czyli łącznie 60 godzin.

Kierując się szerokimi oczekiwaniami wobec tego przedmiotu, program nauczania edukacji obywatelskiej Stanisława Zająca spełnia wszelkie wymogi, jakie MEN oraz teoretycy stawiają przed autorskimi programami nauczania. Warto zaznaczyć, że program Stanisława Zająca stanowi część szerszego przedsięwzięcia edukacyjnego, ponieważ jest dopasowany do podręcznika edukacji obywatelskiej autorstwa Joanny Niszczyńskiej i Stanisława Zająca.

Program Stanisława Zająca składa się z ośmiu rozdziałów, z których najważniejszymi są: trzeci pt. „Uwagi do wymagań szczegółowych” i czwarty „Materiał nauczania wraz z odniesieniem do podstawy programowej”.

Zgodnie z Podstawą programową 58 wymogów edukacyjnych jest podzielonych na siedem działów, a do każdego z nich nauczyciel powinien zrealizować co najmniej jeden temat fakultatywny (do wyboru). W całym cyklu nauczania edukacji obywatelskiej w szkole branżowej I stopnia nauczyciel powinien zrealizować zatem łącznie co najmniej 38 wymagań, w tym 31 wymagań obowiązkowych oraz 7 wymagań fakultatywnych (po jednym z każdego działu). Jako zasadę można przyjąć prostą zależność, aby na jedno wymaganie przeznaczyć jedną lekcję.

Autor programu przewidział w klasie drugiej 33 zagadnienia (z czego 16 obowiązkowych), a w klasie trzeciej 25 zagadnień (z czego 15 obowiązkowych). Ta zasada wynika z organizacji pracy w szkole branżowej, a głównie z konieczności dopasowania planu zajęć do harmonogramu praktyk uczniów. Zgodnie z Podstawą programową Stanisław Zajęc podzielił wymagania na dwa lata nauki szkolnej. Zatem w klasie drugiej proponuje realizację działów: „Ja i społeczeństwo”, „Szkoła jako wspólnota”, „Społeczność lokalna”, „Demokracja i prawo”, a w klasie trzeciej: „Polska – władza, świat polityki i strefa publiczna”, „Polska i Europa” i „Świat globalnych zależności”. Autorowi opiniowanego programu udało się pogrupować materiał nauczania, tak aby nie ominąć żadnego zalecenia Podstawy programowej.

Poprzez takie rozłożenie materiału nauczania autor programu skutecznie zrealizuje stworzenie modelu absolwenta szkoły branżowej, który będzie: gotowy do aktywnego uczestnictwa w życiu rodziny, kręgu rówieśniczego, szkoły, lokalnej społeczności oraz państwa. Będzie: przeciwdziałal negatywnym zjawiskom w życiu społecznym, rozważnie korzystał z różnych źródeł informacji, wykazywał zainteresowanie problemami politycznymi i prawnymi, a przede wszystkim przestrzegał obowiązujących norm prawnych i społecznych oraz wykazywał gotowość do korzystania z przysługujących mu praw.

W zakresie osiągnięcia celów edukacyjnych Stanisław Zajęc w rzeczowy sposób odniósł się do wielu szkolnych praktyk, ale szczególną uwagę zwrócił na projekt edukacyjny. Nie stało się to jednak przez przypadek, ponieważ MEN oczekuje od nauczyciela edukacji obywatelskiej zastosowania tej metody do działań i projektów obywatelskich także pozaszkolnych.

Program nauczania edukacji obywatelskiej dla szkoły branżowej I stopnia autorstwa Stanisława Zajęca pozwoli skutecznie kształtować postawy obywatelskie i propagować powszechnie uznane wartości.

Maria Jadczyk

Toruń, 17 lipca 2025 r.